

Grenzen stellen aan de technologische begrenzing van Europa

Positieve reacties op Rathenau-bundel 'De Migratiemachine'

Woensdag 4 februari 2009

Robert Slagt

Rathenau Instituut

Een 'eye-opener' die de weg effent naar een politiek en publiek debat over de rol van technologie bij het reguleren van migratiestromen. Zo werd de essaybundel 'De Migratiemachine' van het Rathenau Instituut op 4 februari in Den Haag verwelkomd door politici, bestuurders, toezichthouders en wetenschappers. "Dit boek helpt mij om binnen het migratiebeleid zorgvuldiger en scherper keuzes te maken," zei staatssecretaris van justitie Nehabat Albayrak, die het eerste exemplaar in ontvangst nam.

In *De Migratiemachine* geven wetenschappers vanuit diverse disciplines hun kritische visie op de wijze waarop technologie - zoals bijvoorbeeld DNA-tests, lichaamsscans en databases - momenteel in Nederland en Europese Unie wordt ingezet om migratie te reguleren en tot welke ongewenste neveneffecten dit kan leiden.

"Dit boek is geen pleidooi *tegen* het gebruik van technologie bij de controle van migratiestromen. Wel wordt een beeld geschetst van de risico's en onvoorspelbare en ongewenste neveneffecten die kleven aan het gebruik van moderne technologie," zo stelde Huub Dijkstra, projectleider en initiator van de essaybundel, bij de presentatie in perscentrum Nieuwspoor. Hij gaf aan dat de overheid afwegingen moet gaan maken bij toepassingen van de 'migratietechnologie' en voelsprietten moet ontwikkelen voor de kinderziektes die hierbij voorkomen. "Kleine fouten kunnen grote persoonlijke gevolgen hebben, terwijl een migrant weinig tot geen correctiemogelijkheid heeft om zich hiertegen te verweren."

Technologie biedt ook voordelen

Staatssecretaris van justitie Albayrak gaf in haar toespraak aan enthousiast te zijn over de bundel en "niet vies te zijn van kritiek" op haar beleid. "Dit boek helpt mij om bewuster beleidskeuzes te maken en scherper mijn standpunten te bepalen."

Wel was de bewindsvrouw aanvankelijk 'minder blij' met de gekozen titel *Migratiemachine*. "Dit suggereert dat er sprake is van 'digitale afwerking' van migranten, terwijl het wel gaat over mensen en het IND de laatste tijd een stuk klantvriendelijker is geworden. Om een voorbeeld te noemen: pasgeboren baby's van migranten moesten vroeger altijd binnen 28 dagen het land verlaten. Nu worden ouders geïnformeerd dat ze een aparte verblijfsvergunning voor het kind moeten aanvragen."

Volgens Albayrak kan het debat over de rol van technologie ook door een andere bril worden bekeken. "De overheid kan technologie juist in haar voordeel gebruiken, zoals bij de bestrijding van fraude en misbruik, en het koppelen van bestanden. Daar zijn wij erg actief mee bezig." Een ander voorbeeld hiervan is, zo stelde de staatssecretaris, het introduceren van *selectiviteit*: het gericht doorlaten van 'bonafide' migranten met talent. "Ja, dat durven wij te doen: het pakken van kansen."

Toch gaf Albayrak aan dat de essaybundel haar ervan heeft overtuigd dat er meer zorgvuldigheid moet worden betracht bij het toepassen van technologie in het migratiebeleid. "Ik ben over de streep. Dit boek moet de start zijn van een breed maatschappelijk debat over deze kwestie."

Roep om normatief kader

Het kamerlid Naima Azough van GroenLinks noemde de huidige publieke discussie over de impact van migratietechnologie in Nederland het "trekken aan een dood paard". Zij ziet veel meer debat hierover in bijvoorbeeld Frankrijk, waar het gebruik van DNA-tests hoog op de agenda staat. Azough weet dit aan de complexiteit van de materie en het feit dat het debat vooral over 'vreemdelingen van ver weg' gaat.

Toch ziet ook de GroenLinks-parlementariër de Rathenau-publicatie – "een behoorlijk dikke pil voor een kamerlid" – als een welkome prikkel om de discussie op gang te brengen. "Zeker wat betreft de spraaktechnologie die wordt gebruikt bij inburgeringstoetsen op ambassades in het buitenland, waar onvoldoende toezicht op wordt gehouden."

In de paneldiscussie die volgde noemde Adriana van Doijeweert, voorzitter van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ), de essaybundel een 'eye-opener'. "De centrale boodschap van het boek is dat wij in Nederland niet met zevenmijlslaarzen nieuwe technieken moeten invoeren, maar dat er juist behoefte is aan een normatief kader dat grenzen stelt aan het toepassen van moderne technologieën zoals biometrie."

Wat van Dooijeweert vooral een interessante gedachte vond is een mogelijk verbod op de automatische besluitvorming die voortkomt uit de migratiemachinerie. “Het Europees Hof in Straatsbrug deed hier recentelijk in een Brits arrest een uitspraak over. Daarin werd gesteld dat de staat een balans moet zoeken tussen het gebruik van technologie en de privacy van met name minderjarigen.”

Liever ‘slow beleid’

Substituut Nationale Ombudsman Addie Stehouwer waarschuwde ervoor dat de techniek soms kan uitgroeien tot en geloofsartikel en dat het zeker bij het migratiebeleid beter is om te kiezen voor ‘slow beleid’.

Ook gaf Stehouwer aan dat het lot van de migrant in het bureaucratische systeem nog vaak wordt bepaald door de ambtenaar van gemeente of IND die tegenover hem zit. “Ik ken een geval van een vrouw die wilde trouwen met een man uit ‘zo’n land’. De ene ambtenaar zei dat de papieren niet te regelen waren en stelde: ‘Helaas, geen huwelijk’. Maar toen ze later het nog eens probeerde, zei een andere ambtenaar: ‘Mevrouw, Ik ga u helpen’.”

Evelien Brouwer, docent staatsrecht aan de Universiteit van Utrecht, benadrukte ook dat de techniek ‘niet alles kan oplossen’, getuige de problemen bij de invoering van de OV-chipkaart en het elektronisch patiëntendossier. Brouwer maakt zich daarnaast zorgen over de toenemende centralisering in Nederland en Europa via technologische hulpmiddelen, die ten koste gaan van de privacybescherming. “Dat wordt bijvoorbeeld duidelijk zichtbaar bij de verstrekking van paspoorten. De laatste jaren gebeurde dat via het gemeenteloket, maar nu wordt dat centraal ondergebracht. Datzelfde zie je bij het verstrekken van visa, die in een centrale Europese databank terecht komen. En nu wil minister Hirsch Ballin van Justitie de bestanden van het strafrecht koppelen aan de vreemdelingen. Ik hoop dat de Tweede Kamer dit afwijst.” Volgens de andere redacteur van de Rathenau-bundel, Albert Meijer, staat de overheid de komende jaren voor een grote uitdaging: hoe houd je de technologie in de hand en voorkom je dat deze de besluitvorming gaat beïnvloeden? “Iedere technologie creëert bepaalde extra mogelijkheden die omstreden zijn. De vraag is hoe we in de EU en Nederland dit kunnen controleren en zorgen dat een systeem werkt zoals het moet werken. Het gezegde in de ICT luidt: *Information wants to be free*. Maar als de overheden bestanden aan elkaar blijven koppelen, holt dit door. Je kunt je dan afvragen: levert dit op wat wij zoeken? Duidelijk is dat we hier meer aan monitoring moeten doen.”